

ЦЕНЕН ТРУД ЗА ИСТОРИЯТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА НА УПРАВЛЯВАЩИТЕ В БЪЛГАРИЯ

Новата монография на доц. Никола Константинов* – един от водещите български автори по историята на социалното осигуряване в нашата страна, обхваща сравнително голям период. Неговите хронологически рамки са добре обосновани - началото е поставено през 1880 г., когато парламентът приема първия нормативен акт по тази материя - за пенсиите на опълченците, участници в Руско-турската освободителна война 1877–1878 г. За крайна граница е приета 1925 г. - тогава със Закона за настаняване на работа и осигуряване при безработица завършва формирането на осигурителната система в България.

Новото в книгата, неразработвано досега, е проучването на механизмите за създаването на законите и позициите на политическите партии в тази сфера. Тук авторът хвърля обилна светлина по редица важни проблеми, налице са множество творчески приноси. Става ясно, че водеща роля за формирането на системата за социалното осигуряване до войните изиграва Народно-либералната (стамболовистката) партия. При нейните две правителства (1887–1894 и 1903–1908 г.) са приети цяла група закони: 1888 г. - за пенсионирането на учителите, 1890 г. - на свещениците, 1891 г. - на държавните чиновници, 1906–1907 г. - на служителите в изборните учреждения (законът е приет окончателно през 1915 г.) и т.н. По време на това управление със Закона за подпомагане на работниците в държавните предприятия (1905–1906 г.) се поставя началото и на осигуряването на наемните работници.

Приноси в изграждането на системата имат и правителството на народняците (Законът от 1895 г.) и на радославистите – от 1900 г. И с двата нормативни акта се усъвършенства значително материята, разширява се кръгът на обхванатите от социалното осигуряване лица.

В книгата са изяснени и редица други проблеми, например за успешното преодоляване на трудностите при обезпечаването на достойни доходи на пенсионираните военни. Поради недостига на средства по фондовете за тях правителството се отказва от фондовата система и се преминава към изцяло държавно финансиране на военните пенсии.

Чрез преодоляването на редица трудности се стига до някои важни постановки за пенсионирането на наемните работници. През първото десетилетие на XX век не се създава специален закон за тази социална категория, а

* *Никола Константинов*. (2014). Социалното осигуряване и политическите партии в България (1880–1925). С.: „Фабер”, 170 с.

въпросите се решават частично чрез вмъкване на текстове в редица други нормативни актове. Едва през 1918 г. със Закона за задължителното осигуряване се осъществява едно цялостно кодифициране на тази материя.

По времето на Първата световна война и годините след нея възникват редица много остри проблеми - рязко се увеличава броят на инвалидите и въобще на хората, нуждаещи се от подпомагане (вдовици, сираци и др.), налице е и бързо обезценяване на пенсиите поради настъпилата главоломна инфлация. Тук авторът хвърля нова светлинна върху два много важни аспекта: преодоляването на формираната се с годините представа, че правителството на БЗНС се е грижело само за селяните и е пренебрегвало останалите социални слоеве. Тъкмо напротив, от рецензирания труд се вижда, че то действа твърде активно за повишаване на реалната стойност на всички пенсии, както и за осигуряването на наемните работници. И другият момент - първото сговористко правителство, водено от проф. Ал. Цанков, въпреки че е дошло на власт чрез военен преврат, ликвидирал режима на БЗНС, всъщност в много сфери, вкл. и в социалното осигуряване, продължава линията на правителството на Земеделския съюз. Така стои въпросът и със законодателството по отношение подпомагането на безработните - започнато от БЗНС и окончателно решено със споменатия закон от 1925 г.

Авторът преодолява и една друга представа, закрепила се твърдо в миналото - за това, че партията на широките социалисти като „опортюнистическа“ не се е грижела за наемните работници. Тъкмо напротив, от монографията става ясно, че широките социалисти са водели активна борба за защита на наемните работници в България.

Трудът на доц. Никола Константинов представлява принос не само в изучаването историята на социалната политика в България, той спомага за допълнително осветляване и за по-цялостното разбиране на политическата история на страната през разглеждания период.

Проф. д-р ик. н. Владимир Мигев